

УДК:
321.7+316.334.3

Оригинални
научни рад

ПОЛИТИЧКА РЕВИЈА
POLITICAL REVIEW
Година (XXIII) X, vol=27
Бр. 1 / 2011.
стр. 33-49.

*Зоран Милошевић**

Институт за политичке студије, Београд

ДЕМОКРАТИЈА И КАПАЦИТЕТ ПОЛИТИЧКИХ ИНСТИТУЦИЈА?*

*„Аутократија – то је када само један човек
има своје мишљење. Аристократија – када
своје мишљење има мала група људи.
Демократија – када своје мишљење нема нико“.*

Силја Грин

*„Владати државом морају најбољи људи земље,
а народ често не бира најбоље,
већ ласкавце који му угађају и несавесне
демагоге који га подижу на бунт.“*

Иван А. Иљин

Сажетак

У раду се проблематизује питање капацитета демократије да мења друштвени поредак, односно политичке институције. Аутор је мишљења да док се не укроти капитал, демократија неће имати капацитета да изводи промене, а сви политички избори биће заправо „избори истог“.

Да би се постојеће стање превазишло аутор, поред анализа недостатака демократије, даје и предлоге за превазилажење постојећег стања уз уважавање социјалних обавеза капитала, циклично приватизовање и национализовање најважнијих природних богатста-

* Научни саветник, Институт за политичке студије, Београд

** Рад је реализован у оквиру пројекта бр. 179009 Института за политичке студије у Београду, а финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

ва и компанија, као и мере за духовну (вредносну) обно-
ву на етичком пољу.

*Кључне речи: Демократија, капацитет, политичке
институције, модернизација, Србија, интеграције*

Актуелна криза намеће питање могућих решења за превазила-
жење проблема, односно доводи до појаве анализирања де-
мократије као узрочника кризе и њених могућности (капацитета)
да повећа способност политичких институција у свом раду. У том
смислу можемо рећи да је демократија већ циклично у кризи, од-
носно да она, мање или више, никада није ни престајала. Познати
руски мислилац Иван А. Иљин је већ некако током Другог светског
рата, а посебно после њега указивао на недостатке демократије и
потребу да се изгради одговарајући програм и идеологија за нову,
пост-совјетску Русију. Тако у есеју „О демократији“ (1939–1941)
пише да демократија од нас тражи стваралачки, заједнички дух.
Демократија није само правни поредак, него више од тога – она је
духовни напор смер који можемо одредити као социјалност или
спремност на жртве.¹⁾ Рекло би се да данас у нашем схватању де-
мократије тога нема. Имамо заправо ситуацију да се такви људи
који су спремни на жртве извргавају подсмеху.

У другим чланцима Иљин је оставио вредна сведочења, ве-
ома поучна и актуелна и **данас**. Наиме, у чланцима посвећеним
демократији током 1948–1954. године, Иљин бележи да је „демо-
кратија“ и пре Другог рата била „знамење живота“, а сад је поста-
ла „свети догмат“, критеријум добра и зла, заветни идеал... Она је
људима постала замена за изгубљену религију, спасење за све „не-
демократске“ државе. Ко прихвата ову веру (у демократију) сматра
се „градитељем будућности“, њему се отварају сва врата, салони,
новине, штампају књиге... Но, ко нема веру у демократију биће
безочно оклеветан, изолован и демократски кажњен (системом
организованог „прећуткивања“.²⁾ Тако се долази до **непријатног**
сазнања да постоји „демократска инквизиција“ која штити веру у
демократију и кажњава оне који у њу сумњају.

Демократија држави доноси раслојавање, **нову** идеју класне
борбе, партијску нетрпељивост. Демократија хоће све да изгради

1) Иван А. Иљин, «О демократији 1939–1941», у: Сабрана дела, књига: *Справедливост или равенство?*, Православный свято-тихоновский гуманитарный университет, Москва, 2006, стр. 328.

2) Иван А. Иљин, *Наши задачи, Статњи 1948–1954 гг., Књига 2*, Руская кига, Москва, 1993, стр. 193.

на „о-рук“ - управо као и онај систем који је називан "државни социјализам"- а истовремено, у својој либералној варијанти, урушава централну власт. Овакво схватање демократије не жели снажну државну власт и гуши јаке и аутентичне личности.³⁾ Демократија све увлачи у политику, подстичући, истовремено и често, код људи најружније особине, попут честољубља, похлепе, властољубља... Демократска политика, пре или касније добија одлике беспринципијелности, лукавства, преваре, демагогије, интриге и трговине. Она троши људима време и енергију и омаловажава њихове интересе.⁴⁾ Демократија са великом муком ствара државно јединство, презире начело ауторитета, стручности, субординације, вођства и принуде и не схвата да тиме у себи гаји семе револуције и анархије.

У демократији се на изборима најчешће на власт изаберу људи који нису нити добри људи, нити стручни за тај посао, већ обични преваранти, лажљивци, демагози, похлепници, властољубци и честољупци.⁵⁾ Демократија се формира механизмом избора. Тај механизам се заснива на „слободи мисли“ и „погледа“ и због тога она у државним пословима свакоме даје право на простоту, сваком глупаку право на затуцаност, свакоме право да се прода, да некажњено износи интриге...⁶⁾

Партијски рад захтева да кадрови буду честољубиви, властољубиви и да имају новац. То значи да демократија у народу развија снаге које народ воде у зависности од капитала и транс-националних корпорација. Наивно је веровање да партије обезбеђују средства за свој рад на легалан начин, односно од прилога, чланарине и државе. Новац долази иза кулиса, од крупног капитала. У сваком случају, историја је утврдила као непорециву чињеницу да демократски избори захтевају много новца, а извор тог новца је у међународним корпорацијским маглама.⁷⁾ Отуда лојалност и патриотизам домаћих политичара није усмерен ка народу и држави већ онима који им дају новац.

3) Исто, стр. 194.

4) Џон Стјуарт Мил је хвалећи демократију истицао да она не допушта никакву тиранију, па ни тиранију већине, али је заборавио да укаже да дозвољава тиранију капитала. Види: Слободан Јовановић, *Примери политичке социологије*, Сабрана дела, БИГЗ / Југославија публик / СКЗ, Београд, 1990.

5) Иван А. Ильин, *Наши задачи*, стр. 195.

6) Исто, стр. 195-196.

7) Исто, стр. 196.

Овакав став према демократији, **који деле још неки** руски мислиоци, веома је присутан, како у царско, совјетско, тако и данашње време. **Он се данас многима може не допасти, али да ли га због тога треба у стручном и научном смислу заштити?** Наиме, стиче се утисак да је време више потврђивало критички однос руских мислилаца према демократији, него што је ишло на руку заговорницима демократије. Тако млађи руски истраживач, Михаил Јамбајев, даје преглед односа према демократији код неколико руских мислилаца, па можемо сазнати да је познати чувени филозоф, К. П. Победоносцев био убеђен да на демократију позивају либерали и интелигенција који су се одвојили од корена и који по сваку цену теже да преуреде поредак народног живота који је формиран вековима. По мишљењу Победоносцева, они не виде да гурају земљу у пропаст. Њима се чини разумним да тако организују власт, да народ сам бира оне који ће управљати њима. Услед тога, бирачи ће кренути за примамљивим паролама. Изабрани представници су жртве сопственог егоизма и знају само за личне интересе. Последница је хаос, из којег ће се родити тиранија.⁸⁾

Један значајан црквени мислилац, његово преосвештенство Јован, митрополит Санкт-Петербуршки и ладошки **износи још оштрији суд сматрајући** да је у самом термину „демократија“ саздана лаж. „Реч се преводи на руски језик као 'власт народа' или 'народна управа', **мада** ни у једној од држава, које се сматрају демократским, народ у ствари не управља. Заветни плод државне власти је увек у рукама уског слоја, малобројне и затворене корпорације људи, чији је занат – политика, а професија – сурова и беспоштедна борба за ту власт.

Штавише, током целокупне историје човечанства није позната ниједна држава где би у стварности био реализован принцип народне управе. Стара Грчка, Стари Рим су земље где је демократија рођена, а њени класични представници – истовремено су били класични робовласнички прождрљивци, код којих су се сами термини „народ“, „грађани“ односили само на елитни круг људи, који је износио занемарљив проценат свеукупног становништва земље.

Преци су наши, пише митрополит Јован, били веома паметни и далеководи људи. Вековима, из покољења у покољење, градећи државу, која је требала да буде поуздан темељ мирног и одуховље-

8) Михаил Јамбајев, «Критика демократије у руској националној мисли XIX–XX века», у зборнику: *Демократија и саборност*, приредио: Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 50.

ног живота без побуна (не инструмент задовољавања властољубивих страсти и политичких амбиција), они су се свесно чували од саблазни демократске заразе и друге упозоравали на такву лудост.⁹⁾

Демократија, познато је, има велико поверење у снагу квантитета. То за митрополита Јована означава власт квантитета над квалитетом, власт неуке гомиле којом се вешто управља иза кулиса, над вишевековним народним идеалом, **стварајући** апсурдну ситуацију у којој појмови истине и правичности, добра и зла, покушавају да се одреде **или утврде** аритметичком већином гласова.

Колико-толико осмишљено постојање народа, које је свесно својих религијских и етичких смерница, у постојању државне опште-националне идеје и узвишеног циља свога саборног бића – претпоставља одступање од механичког принципа превасходства квантитета у корист квалитета, духовног начела. другим речима, ми се поново враћамо саборности, **а она** нема ништа заједничко са демократијом.¹⁰⁾

За митрополита Јована економска основа демократије је финансијски, шпекулантски капитал. Њиме је конституисана савремена „технолошка цивилизација“ без духа, у којој се човек лишава последњих остатака свести и духовног здравља, претварајући се у полуживотињу, полумеханизам. безлични завртањ у гигантској машини, који има једини циљ који све гута: новац, новац, новац.¹¹⁾

На крају Јамбајев закључује: „Либерално-демократска идеја и служи за то, тачније говорећи, да поткопава, слаби начела чврстог, традиционалног друштвеног уређења, да разруши његове духовне, религијске основе, разложи националне државе и – постепено, не приметно, неосетно **да** друштво ошамућено демократским хаосом – преда управљачке узде над њима транс-националним 'светским закулисним управљачима', тим лукавим политичким механичарима, на које је упозоравао Победоносцев“.¹²⁾

На овом критичком трагу према демократији је свакако и Александар Зиновјев, социолог са великим радним стажом на западним универзитетима. Он, такође, попут Победоносцева, сматра да у социјално-политичкој сфери Запад тежи јачању недемократског аспекта власти и управљања, јачању улоге државности, увођењу

9) Исто, стр. 53.

10) Исто, стр. 53-54.

11) Исто, стр. 55.

12) Исто.

недемократских елемената у систем власти и преображају демократије у средство за манипулисање масама и њеном коришћењу као камуфлаже за тоталитаризам.¹³⁾

За Зиновјева демократија није научни, већ идеолошки термин. „Једном речју, термин 'демократија' није научни термин услед аморфности његовог смисла, и вишесмислености која се сусреће чак и у делима једних те истих аутора. То је идеолошки термин“.¹⁴⁾ **Односно, ова реч се употребљава за означавање неког скупа особина у комунитарности западњаштва, које су тенденциозно изабране с одређеним идеолошким циљем – пише Зиновјев.** „Ја никада нисам сусрео такву дефиницију демократије у којој би се као њене особине помињали затвори, корупција, закулисни договори, свесна обмана бирача, насиље и друге особине западног система власти које јој нису ништа мање органски својствене, него оне које се обично помињу. Међу карактеристике демократије обично се увршћују само оне, које повољно карактеришу западни систем комунитарности у поређењу с другим типовима“.¹⁵⁾

Ако је, дакле, судити по овим наводима, онда није чуд(н)о да су актуелне руске елите увеле у употребу појам „суверена демократија“¹⁶⁾, која би требало да означава радикално другачију праксу од оне у класичној демократији. Наравно, и западни аутори (на таласу сазнања да са садашњом демократијом нешто није у реду)¹⁷⁾ трагају за новим формама демократије и све више заговарају „консоцијативну демократију и самоуправно друштво“.¹⁸⁾

Иљин је много и квалитетно размишљао о уређењу будуће, посткомунистичке Русије и у тим приликама изнео је предлоге које је искористио Владимир Путин. Иљин прво каже да Русија, ако жели **да изађе** из кризе мора да одбаци хипнозу политичких формула и парола. „Препустимо 'верујућим' демократама – да верују

13) Александар Зиновјев, *Запад, феномен западњаштва*, Наш дом, Београд, 2002, стр. 7.

14) Исто, стр. 140-141.

15) Исто, стр. 141. Овде треба додати да су и појмови „грађанин“ и „грађанско друштво, као и већина појмова из друштвених наука, нејасан и вишесмислен.

16) Види: Иерей Никола Гаврич, «Путин – как последователь Ивана Ильина», у зборнику: *Путинизм – взгляд из Србији*, Степь-инфо, Николаев, 2010, стр. 7-16. Зоран Милошевић, *Путинизм – современная идеология Российской Федерации*, у зборнику: *Путинизм – взгляд из Србији*, Степь-инфо, Николаев, 2010, стр. 17-40.

17) Види: Зоран Милошевић, «Шта није у реду са демократијом?», у зборнику радова: *Демократија и саборност*, Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 33-43.

18) Види: Петер Ковачич Першин, «Криза западне демократије», у зборнику: *Демократија и саборност*, Приредно: Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 28-31.

у неопходност и 'месијанску' улогу таквог режима и ослободимо себе ради непристрасног праћења и дубљег истраживања¹⁹⁾ Први услов изградње нове Русије, а тиме и сваке друге државе, (можемо ли рећи и Србије?) био би одустајање од вере у **такву** демократију. „Владати државом“, каже Иљин, „морају најбољи људи земље, а народ често не бира најбоље, већ ласкавце који му угађају и несавесне демагоге који га подижу на бунт. Владати државом морају дословце најбољи, а они неретко произилазе из државних школа и из поколења образованих слојева народа. Демократија заслужује признање и подршку само уколико остварује истинску аристократију (то јест, издваја ка врху најбоље људе): а аристократија се не изрођује и не штети држави једино уколико у њен састав улазе истински најбоље силе народа“²⁰⁾

Да би народом и државом владали најбољи мора се створити систем препознавања таквих људи, а демократија очигледно није такав систем. Најбољи људи нису само из једног социјалног слоја, класе или партије. Важне човекове одлике су његова политичка вредност и његова политичка воља; неважни су његово порекло, његова професија, његова класна и партијска припадност. Важни су његови природни и умни ресурси, а не његови преци; важна је верност Отаџбини, суштинско усмерење његове воље, а не његова партијска књижица.²¹⁾ Управо овде препознајемо да **ови квалитети нису одлучујући код данашњих** демократа. Корупција, лични интереси, партија изнад свега, распродаја националних богатстава и државних интереса. - то су одлике демократског политичара, **макар већине, на државном и локалном нивоу.**

Иљин овде предлаже да се задрже избори, али не са учешћем партија („народ треба ослободити безначајних партија“). Увођење гласања по окрузима – општинама са истицањем персоналних, лично свима познатих кандидата и, основно, израда својеврсног конкурентског сарадничтва државног центра са бирачима.

Демократски избори су само условно целисходно средство за безусловно праведан циљ (избор најбољих). Ако такав циљ и таква средства почињу да се сукобљавају, онда условно средство мора уступити место безусловном циљу. Захтев да владају најбољи односи се на саму природу, на саму идеју државе; уређење при ко-

19) Иван А. Иљин, У потрази за праведношћу, Хришћанско-политички есеји о историји, друштву и култури, Свегигора, Цетиње, 2001, стр. 85.

20) Исто, стр. 85-86.

21) Исто, стр. 87.

јем се на власт успињу најгори, биће осуђено од стране живота и срушиће се пре или касније, са већом или мањом срамотом. Свака држава позвана је да буде аристократска у (да ли је ово цитат? **Нигде га нема, па онда не може "нашем!"**) нашем смислу речи; и монархија и диктатура и демократија. Могло би се са сигурношћу речи: кад би историјски закони државе били на политичкој висини, они би издвајали истински најбоље људе из свих слојева становништва. Тада професионални револуционари не би имали шта да раде на свету.²²⁾

Зато је питање „народних избора“ (по четворогодишњој формули – свеопште, једнако, директно и тајно бирачко право) питање средства, а не вишег необоривог циља или догме. То средство у једној држави и у једној епоси може да се покаже целисходним, а у другој земљи и епохи мањкавим. Иљин овде саветује да се питање постави другачије: какав народ, и када, у држави каквих размера, на ком нивоу религиозности, моралности, правне свести, образовања и богатства, уз какав изборни систем, у спокојном или бурном периоду живота – одиста може тај задатак успешно да реши?²³⁾

О кризи западне демократије имамо и веома поучно сведочење словеначког аутора Петера Ковачича. Он једноставно констатује у једном свом раду да досадашњи стубови Запада, веза капитализма, демократије и политичке слободе почињу да еродирају, да се руше.²⁴⁾

„Криза демократије и достигнутих стандарда, слободе и права се шири. Политички дискурс још увек се заклиње у основне вредности западног друштва, иако их у пракси крши, пошто у оквиру постојеће политичко-економске парадигме не може више да обезбеђује достигнуте стандарде својим грађанима. За достизање нове друштвене равнотеже је потребна коренита реформа целокупног друштвеног поретка, а она би се заснивала на целовитом схватању човека и друштва, тј. на промењеној свести савременог западног човека“.²⁵⁾

Ковачич, такође, даје и свој суд и анализу (западне) демократије, која је, морамо констатовати, блиска већ напред цитираним

22) Исто, стр. 88.

23) Исто. У руским условима, сматра Иљин, избори не могу да буду ни општи, ни директни.

24) Петер Ковачич Першин, Криза западне демократије, стр. 10.

25) Исто, стр. 10.

руским ауторима. Данашња представничка демократија западног типа утемељена је на општем изборном праву које омогућује бирачима-грађанима да бирају, иако у начелу и сами могу бити избрани, тј. само теоријски. Другим речима, могућност да буду избрани имају само они иза којих стоји моћ капитала.²⁶⁾

Отпора оваквој „демократској“ пракси нема, а ако и постоји више је дефетистички, него стваралачки. Грађани су свесни да избрани представници не заступају њихове интересе, нити интересе друштва као целине, већ уске интересе капиталистичких и политичких елита, што је разлог све веће апстиненције од избора (али и продаје гласова за ситне услуге или новац). Јасно је, дакле, да апли познатих људи да се изађе не изборе (у условима неслободних медија, недостатка капитала за подршку опозиционим идејама...) не може зауставити тренд успостављања ауторитаризма. Потребна је јасна и добро осмишљена друштвена реформа.

КАПАЦИТЕТИ ПОЛИТИЧКИХ ИНСТИТУЦИЈА И ПОЗИТИВНЕ РЕФОРМЕ

Криза разара све што јој се нађе на путу, од институција до народа. Но, ако један народ жели да се сачува од пропадања, онда је кључ његовог опстанка у институцијама. Другим речима, институције које створи одређена заједница имају обавезу да је (ре) продукују. У историји српског народа позната је чињеница да је за време вишевековне турске окупације, народ опстао захваљујући деловању само једне институције – Српске православне цркве. Вишевековном борбом српском народу је пошло за руком да обнови најважнију институцију – државу, али начела на којима је она грађена су били током последња два века радикално различита, а највећу слабост српске институције некако доживљавају у време неолибералне демократије. Тако се речи напред цитираних аутора: Иљина, Победоносцева, митрополита Јована и Зиновјева, чини се са становишта постојеће демократије у Србији, показују као истините.

26) Исто, стр. 13. Ковачич овде констатује: „У основи, овде се ради о једном од најважнијих проблема капитализма. Наиме, ради се о томе да капиталистички систем занемарује основну оријентацију да капитал не може да следи искључиво своје интересе, већ мора да делује у интересу целокупног друштва. (...) Због тога ни један део друштвеног живота не може бити изузет из регулативне етике. Начело да власништво има социјалне дужности је познато“. Петер Ковачич – Першин, нав. дело, стр. 19.

„Традиционална или класична политичка теорија се бавила природом доброг живота, институцијама које би биле нужне за напредак људских бића, за задовољавање њихових потреба или за реализацију њихових рационалних способности“.²⁷⁾ Цитиране речи говоре о томе да је задатак политикологије да проучава институције и њихове капацитете **како би се обезбедио добар живот**. Данас, очигледно је, српске институције немају капацитета за реформе и промене у циљу напретка заједнице која их је формирала. **Оне само, и неуспешно, парафразирају одавно пређене етапе демократије и капитализма.**

Криза која је наступила, дакле, говори да је криза институција дубља од свих досадашњих и да решење треба тражити не **само** у реформи институција, већ и у сфери духа – духовној обнови, што би, потом, дало принципе и вредности за реформу и поновно давање смисла раду државних институција. Духовна обнова, свакако, у себи садржи и обнову кадрова, али не на тзв. демократским, већ новим основама.²⁸⁾ Овде се поставља једно стратешко питање: ко ће водити духовну обнову – религијски или световни људи? Мислим да би одговор морао бити комплексан, јер ако кажемо Црква каква је сада, онда то и није решење. Ситуација са српским политичким институцијама је таква да не промовишу српски интерес, посебно институције културе, што је апсурдно, већ отуђених центара моћи. То значи да је потребна и кадровска обнова, а она није могућа без духовне у којој би патриотско осећање било важније од профита.

Свакако једно од важнијих питања које се морају решити, јесте питање праведности друштвеног поретка. Када Аристотел хвали праведност као најважнију врлину политичког живота, даје нам могућност да наслутимо да у заједници где недостаје практичан договор у погледу схватања праведности, недостаје заправо основа за политичку заједницу.²⁹⁾

Јасно је да постојећи друштвеним поредак, тзв. демократски није праведан. Он осцилира, тј. није једнако неправедан, али је, рецимо, у Србији изразито неправедан. Од 2000. године када је на

27) Raymond Plant, *Suvremena politička misao*, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2002, str. 3-4.

28) Види: Will Kymlicka, *Sodobna politična filozofija*, Друга izdaja, Krtina, Ljubljana, 2005.

29) Alasdair Macintyre, «Pravičnost kot vrlina: spreminjanje pojmovanj», u zborniku: *Komunitarizem in individualizam*, ur.: Shlomo Avineri in Avner de-Shalit, Založba Sophia, Ljubljana, 2004, str. 49. Упор.: Зоран Милошевић, *Увод у социологију*, Слобомир П Универзитет, Бијељина, 2009, стр. 14-15.

таласу тзв. демократске револуције измењен друштвени поредак, Србија је у овој, 2011. години доспела до историјске границе незапослености својих грађана³⁰⁾ (близу 1.500.000), уз то признаје се да постоји десет посто грађана изузетно сиромашних, док синдикалне и научне прогнозе говоре о 17 посто сиромашних. Само током две и по последње године отпуштено је 250.000 радника. Кад овоме додамо да приватна предузећа и стране компаније не уплаћују реалне доприносе на плате (у значајном делу фирми плата се добија тако што се гарантована зарада уплаћује на рачун, а остатак се добија «на руке», избегавајући тиме да плате порезе). Ово наше друштво све снажније вуче ка некадашњем јужно-америчком обрасцу до појаве социјалситичких влада, где су стране компаније избегле да уплате социјално осигурање и доприносе за своје раднике (као и порез држави), а уплате су се кретале на нивоу од 17 посто.³¹⁾ Слично је било и у Ирану до 1979. године, тачније до исламске револуције. Западне компаније (пре свега америчке, британске и немачке) Ирану су враћале само два посто од извученог профита. Оваква друштвена пракса «западних демократија» изазива само револуционарно расположење код народа.

За српску стварност релевантан је следећи цитат: „Ако се свет икада врати у нормално стање, слом српске економије ће се у економским уџбеницима изучавати као класични пример механизма за разарање привреде једне државе. Уместо 'српског економског чуда' и 'балканског економског тигра', Србија ће у економске уџбенике ући под називом 'српска економска деструкција'.³²⁾

Српске демократске власти су направиле низ грешака, а да их демократија у томе није спречила. После “демократских промена” усвојена је идеја да држава није добар привредник и да целокупну привреду треба приватизовати, и то по принципу: што пре – то боље. Идеја, као идеја, сама по себи, није ни добра ни лоша, али постаје лоша када се у обзир узме усвојени образац приватизације. Када би домаћа акумулација новца била на довољно високом нивоу да обезбеди приватизацију, онда би све било једноставно и лако изводљиво, али како извршити приватизацију када нема домаћег новца? Одговор је уследио веома брзо: “фабрике остају тамо где

30) *Blic*, 21. јануар 2011, стр. 4-5.

31) Види: Зоран Милошевић, *Откривање државе*, Институт за политичке студије, Београд, 2010, стр. 90.

32) Радивоје Огњановић, *Механизам деструкције*, <http://www.slobodanjovanovic.org/2010/12/06/radivoje-ognjanovic-ekonomska-depresija/?lang=lat>

јесу, тако да је потпуно свеједно да ли је купац домаћа или страна компанија, домаће или страном физичко лице”.³³⁾

Огњановић констатује: „Уз свесрдну помоћ српских економских власти, домаћи банкарски сектор је разорен, а простор за улазак страних банака широм отворен.

Да ли их држава и НБС спречавају у томе? Не, држава и НБС им свесрдно помажу у том процесу. Држава "страним" банкама омогућава да овде оснују банке под именом који асоцира на велике стране банке, уз додатке називу као што су: Србија, Београд, итд, тј. дозвољава им се да обману клијенте у смислу стварања утиска да за њихове штедне улоге гарантују "матичне банке". Након лошег искуства из блиске прошлости, било је веома битно створити утисак да су "нове банке" озбиљне банке и да су штедни улози грађана на сигурном месту. О томе колико су улози сигурни, видели смо крајем 2008. када је систем био на ивици пуцања, а држава у покушају спречавања панике преузела на себе гаранцију за штедне улоге. Питање је само једно: откуд држави новац да гарантује за било шта када је практично банкротирала?³⁴⁾

И тако у недоглед. Међутим, поставља се питање зашто демократија, односно успостављени „демократски механизми“ нису спречили уништавање домаће привреде, државе и народа? Где су биле надлежне институције – полиција, тужилаштво, министарства...? Поставља се логичко питање да ли је уназађивање народне привреде, односно онога што је народ створио демократски поступак?

Наравно, овде долазимо поново до већ изложених података да постојећи систем не омогућава контролу над капиталом, већ над људима и институцијама које он успостави, чиме се онемогућавају промене, тј. друштвене реформе. Корупцијом политичких партија и политичке елите капитал одржава постојеће стање, у којем се задовољавају интереси мале групе људи. На тај начин морамо констатовати да постојеће институције и поредак немају потребан капацитет да друштво поведу га праведном уређењу, те да демократија, оваква каква је код нас, служи експлоатацији и угњетавању становништва и води поделама са несагледивим последицама.

33) Исто.

34) Исто.

Добре предлоге за реформу постојећег капиталистичког, демократског уређења дао је Петер Ковачич³⁵⁾ (а ми ћемо их још допунити и нашим предлозима):

- Системске реформе морале би почети код теорије капиталистичког друштвеног уређења, а једно од кључних, најважнијих питања су, свакако, социјалне обавезе капитала, које нео-либерална идеологија не признаје;
- Један од путева обнове демократије био би уважавање њених начела, односно, како се каже, уважавање етичких критеријума у политици. Сетимо се само како је код нас један актуелни министар обмањивао о подели 1000 евра акција становништву пред изборе, а таквих примера има на стотине хиљада широм света;
- Одустати од безусловне вере у овакву демократију и потражити нове начине избора политичких представника,
- Обновити праксу (и идеју) солидарности (кроз различите форме). Од задругарског, синдикалног, „еснафског“ итд.;
- Ограничити власништво. Демократска држава мора развити начине за одговорну прераспделу власништва (у том смислу потребно је циклично национализовати, односно приватизовати одређене компаније). Затим, држава мора ограничити до сада ничим заузdana права капиталиста која су присвојили само зато што су власници над великом имовином;
- Мора се зауставити тзв. експорт (извоз) демократије.³⁶⁾ Демократија не може бити наметнута споља, већ освојена изнутра. У том смислу, досадашња западна пракса организовања тзв. демократских револуција мора престати;
- Покренути опширну акцију духовне (самим тим и вредносне) обнове. То значи не само раскид са образовањем „по болоњском принципу“, већ и одстрањивање корумпираних кадрова, обнову институција, а посебно давање веће улоге верским заједницама да на моралном плану благотворно

35) Види: Петер Ковачич – Першин, нав. дело, стр. 20-26.

36) „Данас је демократија, поред осталог, глобална роба, мит планетарних размера. Оно што се сматра теоријским мишљењем демократије претежно се бави процедурама доношења одлука, изборним системом, њеним ширењем, а не њеним квалитетом. Неопходна су нова осветљења неких, наизглед решених питања, када је реч о њеној садржини, подлози, субјектима, институционализацији и, пре свега, смислу“. Zoran Vidojević, *Demokratija na zalasku*, Institut društvenih nauka, Službeni glasnik, Beograd, 2010, str. 7.

раде са становништвом, наравно у сарадњи са свим осталим субјектима, **посебно цивилним сектором** у друштву.

Zoran Milosevic

DEMOCRACY AND CAPACITY OF POLITICAL INSTITUTIONS

Summary

In this paper author presented some issue regarding capacity of democracy to change social order or political institutions. The author thinks that until the capital is disciplined democracy will not have capacity to make changes and all political elections will be "elections of the same old ones".

In line with an analysis of shortcomings of democracy, the author made some proposals for overcoming of such situation, along with consideration of social obligations of the capital, such as cyclic privatization and nationalization of most important natural resources and companies and the measure for spiritual revival (revival of the values) in the field of ethics

Key Words: democracy, capacity, political institutions, modernization, Serbia, integrations

ЛИТЕРАТУРА

- *Blic*, Београд, 21. јануар 2011.
- Vidojević, Zoran: *Demokratija na zalasku*, Institut društvenih nauka, Službeni glasnik, Београд, 2010.
- Гаврич, Иерей Никола: Путин – как последователь Ивана Ильина, у зборнику: *Путинизм – взгляд из Сербии*, Степь-инфо, Николаев, 2010.
- Зиновјев, Александар: *Запад*, феномен западњаштва, Наш дом, Београд, 2002.
- Јамбајев, Михаил: «Критика демократије у руској националној мисли XIX–XX века», у зборнику: *Демократија и саборност*, приредно: Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Јовановић, Слободан: *Примери политичке социологије*, Сабрана дела, БИГЗ / Југославија публик / СКЗ, Београд, 1990.
- Ильин, Иван А.: «О демократии 1939–1941», у: Сабрана дела, књига: *Справедливость или равенство?*, Православный свято-тихоновский гуманитарный университет, Москва, 2006.
- Ильин, Иван А.: *У потрази за праведношћу, Хришићанско-политички есеји о историји, друштву и култури*, Светигора, Цетиње, 2001.

- Ильин, Иван А.: *Наши задачи, Статьи 1948–1954 гг., Книга 2*, Русская книга, Москва, 1993.
- Kumljicka, Will: *Sodobna politična filozofija*, Druga izdaja, Krtina, Ljubljana, 2005.
- Ковачич Першин, Петер: «Криза западне демократије», у зборнику: *Демократија и саборност*, Приредио: Зоран Милошевић, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Macintyre, Alasdair: «Pravičnost kot vrlina: spreminjanje pojmovanj», у зборнику: *Komunitarizem in individualizam*, ur.: Shlomo Avineri in Avner de-Shalt, Založba Sophia, Ljubljana, 2004.
- Милошевић, Зоран: *Увод у социологију*, Слобомир П Универзитет, Бијељина, 2009.
- Милошевић, Зоран: *Откривање државе*, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Милошевич, Зоран: «Путинизм – современная идеология Российской федерации», у зборнику: *Путинизм – взгляд из Србији*, Степьинфо, Николаев, 2010.
- Милошевић, Зоран: «Шта није у реду са демократијом?», у зборнику радова: *Демократија и саборност*, Институт за политичке студије, Београд, 2010.
- Огњановић, Радивоје: «Механизам деструкције», <http://www.slobodanjovanovic.org/2010/12/06/radivoje-ognjanovic-ekonomska-depresija/?lang=lat>
- Plant, Raymond: *Suvremena politička misao*, Naklada Jasenski i Turk, Zagreb, 2002.

Resume

If this world ever returns into its previous normal state, the breakdown of Serbian economy will be described in the textbooks of economy as a classical example of a mechanism for destroying of economy of one state. Instead of “Serbian economic miracle” and “Balkan economic tiger”, Serbia will enter the textbooks in economy under a title “Serbian economic destruction”.

However, there is one question that needs to be asked: Why democracy or the established “democratic mechanisms” have not prevented destroying of domestic economy, state and people? Where have been institutional authorities in charge – the police, the state prosecutors, ministries?

Of course, here we return again to previously mentioned data that this existing system not only that it does not provide control over the capital, but also it does not provide control over the people and institutions that it installed

itself, and in this way it obstructs changes, in other words, it obstructs social reforms. By the corruption of political parties and political elite the capital maintains the existing state in which interests of a small group of people is satisfied. In this way it is necessary to make conclusion that the existing institutions and order do not have necessary capacity to bring justly (fair) order to society and that democracy in our society serves for exploitation and oppression of the people and leads to division with immense consequences.

In order to overcome such situation in our opinion it is necessary to do following things:

- To start the system reforms from the theory of capitalistic social order. One of the key, most important questions certainly is social obligation of the capita, which neo-liberal ideology does not recognize.

- To give up (leave) believing in this democracy and search for new solutions for selection of political representatives of the people;

- One of the ways for revival of democracy could be respect of its postulates, that is, respect ethic criterion in politics. It is necessary to recall how one of our current ministers deceived us regarding distribution of one thousand of euro stocks to the people before elections, and there are hundred of thousands of such examples worldwide;

- To revive the practice (and the idea) of solidarity (through various forms). From cooperatives movement, unions, guilds, etc.;

- To limit the proprietorship. A democratic state should develop measures for a responsible redistribution of proprietary (proprietorship) – in this sense it is necessary to nationalize in a cyclic way, that is, to privatize certain companies. Following this, the state should limit unrestrained rights of capitalists that they appropriated to themselves just on the basis of their ownership over a great amount of property;

- To stop so-called export of democracy. Democracy cannot be imposed from outside, but it has to be gained from inside. In this sense, Western practice of organizing so-called democratic revolutions up to now needs to stop;

- To make a wide-range action of spiritual revival (that is, the revival of values). This means not only the breakdown with education based on “Bologna principles”, but also removal of corrupted cadre, the revival of institutions and in particular giving greater role to religious communities

*to (re)educate the people in the field of morality, of course
in cooperation with all other subjects in society.*

Овај рад је примљен 18. јануара 2011. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 16. марта 2011. године.